

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta (HE 200/2025 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Maaria Rubanin, oikeusministeriö
- erityisasiantuntija Riikka Kankaanpää, sosiaali- ja terveysministeriö
- talousjohtaja Sanna Appelberg, Oikeuspalveluvirasto
- johtava julkinen oikeusavustaja, asianajaja Jonathan Rosengren, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimisto
- johtava sovitteluohjaaja Nina Koistinen, Varsinais-Suomen sovittelutoimisto
- puheenjohtaja Aarne Kinnunen, rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta
- osallisuusjohtaja Johanna Seppälä, Helsingin kaupunki
- juristi Lisa Sievers, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- Valtion työmarkkinalaitos
- Poliisihallitus
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Takuusäätiö sr
- Ammattiliitto Pro ry
- Rikosuhripäivystys

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettua lakia ja Oikeuspalveluvirastosta annettua lakia.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

Esityksen mukaan rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelujen järjestäminen siirrettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle. Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettua lakia muutettaisiin siten, että Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen sijaan sovittelupalvelujen järjestämisestä vastaisi Oikeuspalveluvirasto. Voimassa olevat sopimukset nykyisten sovittelupalvelujen tuottajien kanssa siirtyisivät Oikeuspalveluvirastolle. Sovittelun edellytykset säilyisivät ennallaan ja sovittelijoina toimisivat edelleen vapaaehtoiset sovittelijat. Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminta siirretään sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle.

Oikeuspalveluvirastosta annettua lakia muutettaisiin Oikeuspalveluvirastolle osoitettujen tuottavuussäästöjen toteuttamiseksi. Lakia muutettaisiin siten, että talous- ja velkaneuvontatehtävät siirrettäisiin oikeusaputoimistoista erillisiin talous- ja velkaneuvontatoimistoihin. Muutoksella tehostetaan talous- ja velkaneuvonnan palveluja. Lisäksi tehtäisiin muita pienempiä viraston toimintaedellytyksiä parantavia säännösmuutoksia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksessä on kyse rikos- ja riita-asioiden sovittelun järjestämisvelvollisuuden siirtämisestä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle. Lisäksi esityksessä ehdotetaan Oikeuspalveluviraston organisaatiota muutettavaksi siten, että talous- ja velkaneuvonta eriytetään oikeusaputoimistoista.

Hallituksen esityksestä ilmenevän ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta kannattaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja vähäisin muutosehdotuksiin.

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun järjestämisvelvollisuus

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun järjestämisvelvollisuus on nykyisin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksella. Palvelut hankitaan toimeksiantosopimuksilla. Palveluja tuottavat hyvinvointialueet, kunnat ja järjestöt. Sovittelua toteuttavat pääosin vapaaehtoiset sovittelijat.

Esityksessä ehdotetaan järjestämisvelvollisuuden siirtämistä Oikeuspalveluviraston tehtäväksi. Esitykseen sisältyy siirron edellyttämät välttämättömät lainsäädännön muutosehdotukset. Olennaisia asiasisältöisiä tai menettelyllisiä muutoksia sovittelutoiminnan toteuttamiseen tai sovittelumenettelyyn ei ehdoteta.

Lakivaliokunta kannattaa sovittelun siirtämistä oikeusministeriön hallinnonalalle ja viittaa myös aiemmin esittämäänsä (ks. LaVM 31/2022 vp). Valiokunnan mielestä sovittelupalvelut ovat luonteva osa oikeusjärjestelmää ja rikoksen torjuntaa, ja Oikeuspalveluvirastoa voidaan pitää luontevana toimijana myös sovittelupalveluun kuuluvissa tehtävissä. Hallinnonalan siirron

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

voidaan myös arvioida parantavan entisestään mahdollisuuksia kehittää sovittelutoimintaa suhteessa tuomioistuinten toimintaan ja tehtäviin (ks. LaVM 31/2022 vp).

Esityksen valmistelussa on arvioitu sovittelupalvelujen valtiollistamisen mahdollisuuksia, mutta esityksessä on päädytty siihen, että sovittelutoiminta jatkuu toimeksiantopohjaisena, koska valtiollistaminen edellyttäisi lisärahoitusta (ks. HE, s. 10 ja 27). Valiokunnalla ei ole huomauttamista ehdotettuun ratkaisuun. Sovittelutoiminnan valtiollistamisen mahdollisuuksia on kuitenkin aiheellista arvioida myöhemmin uudestaan hallinnonalan siirrosta saatujen kokemusten valossa. Sovittelupalvelujen valtiollistamisen voidaan arvioida parantavan sovittelupalvelujen valtakunnallista yhtenäisyyttä ja laatua.

Sovittelutoiminnan valtakunnallista ohjausta, seurantaa ja kehittämistä varten toimii rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta. Esityksessä ehdotetaan, että laissa säädetään edelleen neuvottelukunnasta, mutta sen tarkoitus on nykyistä yleisluonteisempi ja sen asettaminen on valtioneuvoston harkinnassa. Tarkemmat säännökset muun muassa neuvottelukunnan asettamisesta ja toimikaudesta ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella (1. lakiehdotuksen 6 §). Valiokunta pitää rikosasioiden sovittelun neuvottelukuntaa ja sen mahdollistamaa eri tahojen yhteistyötä tärkeinä. Saadun selvityksen mukaan yhteistyön muodosta ei kuitenkaan ole välttämätöntä säätää lain tasolla, ja eri neuvottelukuntien sääntelytapa vaihtelee. Esimerkiksi talousosaamisen neuvottelukunnasta säädetään nyt ehdotettua vastaavalla tavalla (ks. talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 3 §). Edellä olevan valossa valiokunta puoltaa hallituksen ehdottamaa ratkaisua.

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain 12 §:n 3 momentissa säädetään nykyisin perusteista, joiden mukaan palveluntuottajille maksetaan valtion varoista korvausta sovittelupalvelujen tuottamisesta, ja yhtenä perusteena on toimialueen rikollisuustilanne. Momentin mukaan rikollisuuslukuna käytetään Tilastokeskuksen vuositilastoa poliisin tietoon tulleista rikoslaissa rangaistaviksi säädettyistä rikoksista.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Tilastokeskus saattaa lopettaa rikollisuustilaston julkaisemisen. Tilastokeskuksen tilasto perustuu Poliisihallituksen toimittamaan tilastoon ja poliisihallitus kerää vastaavat tilastot jatkossakin. Siten, jos Tilastokeskuksen tilasto lakkautetaan, tiedot ovat saatavissa Poliisihallituksesta. Edellä esitetyn vuoksi valiokunta ehdottaa, että 1. lakiehdotuksen 12 §:n 3 momentista poistetaan viittaus Tilastokeskukseen. Tämä merkitsee sitä, että tilastotieto voidaan saada joko Tilastokeskuksen julkaisemasta tilastosta tai, jos Tilastokeskus ei julkaise tällaista tilastoa jatkossa, pyytämällä tilasto Poliisihallituksesta.

Sovittelupalveluja tuottavat julkisten palveluntuottajien ohella myös yksityiset palveluntuottajat, mikä on merkityksellistä perustuslain 124 §:n kannalta. Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettuun lakiin ehdotetaan tämän johdosta lisättäväksi muun muassa säännös, jonka mukaan palveluntuottajan palveluksessa oleviin henkilöihin ja sovittelijoihin sovelletaan rikosoikeudellisesta virkavastuusta heidän hoitaessaan sovittelulaissa säädettyjä tehtäviä (1. lakiehdotuksen 21 a §). Lisäksi ehdotetussa säännöksessä viitataan vahingonkorvausvastuun osalta vahingonkorvauslain soveltamiseen. Säännösehdotus on perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön valossa välttämätön (ks. HE, s. 37, 38, 48 ja 49), ja se on muotoiltu vakiintuneeseen tapaan. Lakivaliokunnalla ei ole säännösehdotukseen

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

huomauttamista. Valiokunta katsoo, että vastuukysymyksiä on aiheellista käsitellä palveluntuottajan palveluksessa olevan henkilöstön ja sovittelijoiden koulutuksessa.

Oikeuspalveluviraston organisaatio

Valiokunta kannattaa talous- ja velkaneuvonnan eriyttämistä oikeusaputoimistoista siten, että Oikeuspalveluvirastossa on oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen lisäksi talous- ja velkaneuvontatoimistoja (2. lakiehdotuksen 1 §:n 2 mom.). Eriyttäminen on perusteltua muun muassa talous- ja velkaneuvonnan kehittämisen samoin kuin julkisia oikeusavustajia koskevien esteellisyssäännösten kannalta.

Oikeuspalveluvirastosta annetun lain 13 §:n 1 momentin mukaan julkisen oikeusavustajan esteellisyyteen sovelletaan, mitä asianajajan esteellisyydestä säädetään. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan edellä mainittu esteellisyssäännös ei estä oikeusaputoimiston henkilöstöä työskentelemästä yhteisissä toimitiloissa Oikeuspalveluviraston muun henkilöstön tai muiden viranomaisten kanssa (2. lakiehdotuksen 13 §:n 3 mom.). Tarkoitus on selventää nykytilaa ja mahdollistaa oikeusaputoimistojen toiminta muiden viranomaisten kanssa samoissa tiloissa ilman erillisten tilojen rakentamista. Salassa pidettävät tai vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvat tiedot tulee kuitenkin rajata tietoteknisillä ja muilla tarvittavilla toimenpiteillä siten, että ne ovat vain oikeusaputoimiston käytettävissä. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että säännös ei rajoita toisen oikeusaputoimiston virkamiehen työskentelyä toisen oikeusaputoimiston toimitiloissa, mutta viime kädessä esteellisyysarviointi tehdään yksittäistapauksittain kunkin tapauksen erityispiirteet huomioiden asianajajien tapaohjeiden nojalla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 200/2025 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 200/2025 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) 5 ja 7 a §, 12 §:n 2 momentti ja 23 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 7 a § laissa 763/2025 sekä 12 §:n 2 momentti ja 23 §:n 2 momentti laissa 680/2015,

muutetaan 1 §:n 1 momentti, 6 ja 7 §, 8 §:n 1 momentin johdantokappale ja 2 momentti, 11 §, 12 §:n 3 ja 4 momentti, 12 a §, 12 b §:n 2 momentti, 14 §:n 3 momentti, 16 §:n 2 kohta, 20 §:n 1 ja 2 momentti, 22 §, 23 §:n 1 momentti ja 25 §,

sellaisina kuin niistä ovat 7 §, 8 §:n 1 momentin johdantokappale ja 2 momentti, 11 §, 12 §:n 4 momentti, 12 a §, 12 b §:n 2 momentti, 14 §:n 3 momentti, 16 §:n 2 kohta, 20 §:n 1 ja 2 momentti ja 23 §:n 1 momentti laissa 680/2015 sekä 12 §:n 3 momentti laissa 966/2024 sekä

lisätään 15 §:ään uusi 2 momentti, 16 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 680/2015, uusi 2 momentti, 20 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 680/2015, uusi 4 momentti ja lakiin uusi 21 a § seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Rikosasioiden sovittelulla (*sovittelu*) tarkoitetaan tässä laissa maksutonta palvelua, jossa rikoksesta epäillylle ja rikoksen uhrille järjestetään mahdollisuus puolueettoman sovittelijan välityksellä kohdata toisensa luottamuksellisesti, käsitellä rikoksesta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi. Tätä lakia sovelletaan myös alle 15-vuotiaisiin rikollisesta teosta epäiltyihin henkilöihin.

6 §

Neuvottelukunta

Sovittelun valtakunnallisen kehittämisen tueksi ja yhteistyön edistämiseksi oikeusministeriön yhteydessä voi toimia valtioneuvoston asettama neuvottelukunta. Tarkemmat säännökset

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

neuvottelukunnan nimestä, tehtävistä, asettamisesta, jäsenistä ja toiminnan järjestämisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

7 §

Palvelujen järjestämisvelvollisuus

Oikeuspalveluvirasto on velvollinen järjestämään sovittelutoiminnan siten, että palvelua on saatavissa asianmukaisesti toteutettuna koko maassa. Järjestämisvelvollisuus sisältää sovittelun ohjauksen, seurannan ja kehittämisen.

8 §

Palvelujen tuottaminen

Palvelut voidaan tuottaa siten, että Oikeuspalveluvirasto tekee:

Jollei palveluja saada jollakin alueella tuotetuksi 1 momentin mukaisesti, Oikeuspalveluviraston tulee tuottaa alueen palvelut palkkaamansa henkilöstön avulla tai muulla sopivaksi katsomallaan tavalla.

11 §

Täydennyskoulutuksen järjestäminen

Oikeuspalveluviraston tulee huolehtia sovittelutoimintaan osallistuvilla henkilöillä tarkoitetun täydennyskoulutuksen järjestämisestä valtakunnallisesti ja alueellisesti.

12 §

Valtion varoista maksettava korvaus

Oikeuspalveluvirasto maksaa korvauksen ennakkona 8 §:n 1 momentissa tarkoitetuille palveluntuottajille. Jaon perusteena ovat palveluntuottajien toimialueiden asukasluku, pinta-ala ja rikollisuustilanne varainhoitovuotta edeltänyttä vuotta edeltäneen vuoden lopussa. Asukaslukuna käytetään väestötietojärjestelmän vuositilastoa, pinta-alalukuna Maanmittauslaitoksen vuositilastoa maa-alueen ja makean veden alueen pinta-alasta ja rikollisuuslukuna ~~Tilastokeskuksen~~ vuositilastoa poliisin tietoon tulleista rikoslaissa rangaistaviksi säädettyistä rikoksista. *Varainhoitovuodella* tarkoitetaan tässä laissa sitä kalenterivuotta, jolle korvaus on myönnetty. Oikeuspalveluvirasto vahvistaa päätöksellään palveluntuottajan lopullisen korvauksen, joka on enintään sovittelutoiminnan järjestämisestä aiheutuneiden todellisten kustannusten suuruinen.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 3 momentissa tarkoitettun korvauksen määräytymisestä sekä korvauksen maksamisesta Oikeuspalveluvirastolle 8 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

12 a §

Kustannuksia koskevan selvityksen antaminen sekä valtion varoista maksetun korvauksen palautus ja uudelleen jakaminen

Palveluntuottajan on annettava vuosittain Oikeuspalveluvirastolle edeltänyttä varainhoitovuotta koskeva selvitys sovittelutoiminnan järjestämisestä aiheutuneista kustannuksista sekä palautettava käyttämättä jäänyt osa 12 §:n 3 momentissa tarkoitettusta korvauksesta.

Oikeuspalveluvirasto voi jakaa palautunutta määrärahaa sellaisille palveluntuottajille, joiden saama korvaus on ollut aiheutuneisiin kustannuksiin nähden liian pieni. Palautuneesta määrärahasta ja sen uudelleenjaetusta osuudesta toimitetaan tieto oikeusministeriöön.

Tarkempia säännöksiä kustannuksia koskevan selvityksen sisällöstä ja antamisesta, korvauksen palauttamisesta ja uudelleen jakamisesta sekä 2 momentissa tarkoitettujen tietojen toimittamisesta oikeusministeriöön voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

12 b §

Valtionavustuslain soveltaminen

Edellä 1 momentissa viitatuissa säännöksissä tarkoitettuna valtionavustuksen saajana pidetään tässä laissa palveluntuottajaa ja valtionapuviranomaisena Oikeuspalveluvirastoa.

14 §

Sovittelupaikka

Jollei sovittelutoimistojen välillä päästä yksimielisyyteen siitä, mikä 1 momentissa tarkoitetuista toimistoista ottaa sovittelua koskevan aloitteen käsiteltäväkseen, Oikeuspalveluvirasto määrää, mikä sovittelutoimisto käsittelee aloitteen.

15 §

Sovittelun edellytysten selvittäminen ja sovittelusta päättäminen

Sovittelutoimistolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada sovittelualoitteen tehneeltä poliisi- ja syyttäviviranomaiselta sekä muulta sovittelualoitteen tehneeltä viranomaiselta sovittelun edellytysten arvioimiseksi välttämättömät tiedot. Tiedonsaantioikeus koskee myös sovittelun edellytysten arvioimiseksi välttämättömiä rikosepäilyä koskevia tietoja.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

16 §

Sovittelumenettelyyn liittyvät sovittelutoimiston tehtävät

Kun sovittelutoimisto on ottanut asian soviteltavakseen, sen tulee:

2) hankkia salassapitosäännösten estämättä sovittelua varten välttämättömät asiakirjat osapuolten suostumuksella poliisi- tai syyttäjäviranomaiselta, tuomioistuimelta taikka muilta tahoilta;

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun suostumuksen edellytyksiin sovelletaan luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) 7 artiklaa.

20 §

Salassapito ja vaitiolovelvollisuus

Palveluntuottajaan sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) sen suorittaessa tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Myös sovittelutehtävää koskevaan muun kuin sovittelutoimistoon palvelussuhteessa olevan sovittelijan vaitiolovelvollisuuteen ja hänen hallussaan olevan asiakirjan salassapitoon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia.

Sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 14 §:ssä säädetään, sovittelutoimisto päättää tiedon antamisesta sovitteluun liittyvästä asiakirjasta, joka on sovittelijan tai sovittelutoimiston hallussa. Sovittelutoimiston oikeuteen antaa Oikeuspalveluvirastolle tieto salassa pidettävästä asiakirjasta sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ää.

Poiketen siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ssä säädetään luvan antajasta, luvan tietojen saamiseen valtakunnallisesta sovittelutoimistojen käytössä olevan tietojärjestelmän tietovarannosta antaa Oikeuspalveluvirasto.

21 a §

Palveluntuottajan palveluksessa olevan henkilöstön ja sovittelijan vastuu

Sovittelijaan ja palveluntuottajan palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen hoitaessaan tässä laissa tarkoitettuja sovittelua koskevia tehtäviä. Vahingonkorvausvelvollisuudesta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

22 §

Sovittelun järjestämisestä tehtyä sopimusta koskevan riidan käsittely

Sovittelutoiminnan järjestämisestä 9 §:n mukaisesti tehtyä sopimusta koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa. Menettelystä hallintoriita-asiassa säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

23 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

25 §

Asiakirjojen maksuttomuus

Sovittelutoimistolla on oikeus saada maksutta 15 §:n 2 momentissa ja 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetut asiakirjat.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sovitteluun kuuluvat tehtävät siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Oikeuspalveluvirastolle. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa tämän lain mukaisia Oikeuspalveluvirastoon siirrettäviä tehtäviä hoitavien työsopimussuhteisten työntekijöiden asemaan sovelletaan valtion virkamieslain (750/1994) 5 a ja 5 c §:ää. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta Oikeuspalveluvirastoon siirtyvien työsopimussuhteisten työntekijöiden palvelussuhdelaji muuttuu virkasuhteeksi lain voimaantullessa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa vireillä olevat sovitteluun kuuluvat asiat, tehdyt sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Oikeuspalveluvirastolle, jollei sopimusten tai sitoumusten sisällöstä muuta johdu.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen oikeudet ja velvollisuudet sovittelua koskevissa asioissa lakkaavat tämän lain voimaan tullessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa kuitenkin kaikista velvoitteista, jotka aiheutuvat sen toiminnasta ennen tämän lain voimaantuloa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen omistusoikeus sovittelutoimistojen käytössä olevaan valtakunnalliseen tietojärjestelmään ja siihen liittyvät velvollisuudet siirtyvät Oikeuspalveluvirastolle tämän lain voimaan tullessa. Jos kuitenkin palvelun jatkuvuuden turvaaminen edellyttää ja Oikeuspalveluvirasto vaatii, tietojärjestelmän omistusoikeus ja velvollisuus huolehtia järjestelmän välttämättömästä ylläpidosta säilyvät Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella kohtuullista korvausta vastaan lain voimaan tulon jälkeen, kuitenkin enintään kaksi vuotta.

Päätökseen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, haetaan muutosta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

Tämän lain voimaan tullessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyyn muutoksenhaussa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Jos tuomioistuin kumoo päätöksen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, ja palauttaa asian kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi, asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain mukaisesti.

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta jatkaa toimikautensa loppuun asti siinä kokoonpanossa kuin valtioneuvosto on sen 31 päivänä heinäkuuta 2025 tekemällään päätöksellä asettanut.

2.

Laki

Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Oikeuspalveluvirastosta annetun lain (1133/2023) 1 ja 3 §, 4 §:n 2 momentti, 9 §:n 2 momentti ja 14 §:n 2 momentti sekä
lisätään 2 §:ään uusi 3 momentti, 13 §:ään uusi 3 momentti ja 15 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

1 §

Oikeuspalveluvirasto

Oikeuspalveluvirasto järjestää julkisen oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan palveluja sekä rikos- ja riita-asioiden sovittelupalveluja. Virasto toimii oikeusministeriön hallinnonalalla ja sen toimialueena on koko maa.

Oikeuspalveluvirastossa on keskushallinto sekä oikeusaputoimistoja, edunvalvontatoimistoja ja talous- ja velkaneuvontatoimistoja.

2 §

Oikeuspalveluviraston tehtävät

Oikeuspalveluviraston velvollisuudesta järjestää sovittelupalveluja säädetään rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa laissa (1015/2005).

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

3 §

Palvelujen tuottaminen

Oikeusavun palveluja tuottavat oikeusaputoimistot, yleisen edunvalvonnan palveluja edunvalvontatoimistot sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluja talous- ja velkaneuvontatoimistot. Ahvenanmaan maakunnassa mainitut palvelut tuottaa Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto. Oikeuspalveluvirasto voi järjestää palveluja myös hankkimalla niitä muilta palveluntuottajilta 5 luvun mukaisesti.

Toimistojen määrästä, nimistä ja alueista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Viraston toimipaikoista säädetään oikeusministeriön asetuksella.

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelun tuottamisesta säädetään rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa laissa.

4 §

Johtaminen

Oikeusaputoimistoa johtaa johtava julkinen oikeusavustaja, edunvalvontatoimistoa johtava yleinen edunvalvoja sekä talous- ja velkaneuvontatoimistoa johtava talous- ja velkaneuvoja. Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoa johtaa viraston työjärjestyksessä määrättävä johtava julkinen oikeusavustaja, johtava yleinen edunvalvoja tai johtava talous- ja velkaneuvoja.

9 §

Oikeuspalveluviraston virat

Oikeusaputoimistossa on johtava julkinen oikeusavustaja ja tarvittava määrä muita julkisia oikeusavustajia. Edunvalvontatoimistossa on johtava yleinen edunvalvoja ja tarvittava määrä muita yleisiä edunvalvojia. Talous- ja velkaneuvontatoimistoissa on johtava talous- ja velkaneuvoja ja tarvittava määrä muita talous- ja velkaneuvoja. Toimistoissa voi olla lisäksi muuta henkilökuntaa. Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistossa on 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun virkamiehen lisäksi tarvittava määrä muuta henkilökuntaa.

13 §

Julkisen oikeusavustajan esteellisyys

Mitä 1 momentissa säädetään julkisen oikeusavustajan esteellisyydestä, ei estä oikeusaputoimiston henkilöstöä työskentelemästä yhteisissä toimitiloissa Oikeuspalveluviraston muun henkilöstön tai muiden viranomaisten kanssa. Salassa pidettävät tai vaitiolovelvollisuuden

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

piiriin kuuluvat tiedot tulee rajata tietoteknisillä ratkaisulla ja muilla tarvittavilla toimenpiteillä siten, että ne ovat vain oikeusaputoimiston käytettävissä.

14 §

Oikeusavun hakijan ohjaus erityistilanteissa

Muussa kuin tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa hakija ohjataan 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toiseen oikeusaputoimistoon, jos oikeusaputoimisto on kohtuullisen asiantuntijan päässä tai asiakkaalla on mahdollisuus asioida etäyhteyksien avulla. Muussa tapauksessa hakija ohjataan kirjallisesti yksityisen avustajan puoleen.

15 §

Oikeusavustajan ratkaisuvallta

Tässä pykälässä tarkoitettua johtavan julkisen oikeusavustajan ratkaisuvalltaa ja 1 momentissa tarkoitettua julkisen oikeusavustajan ratkaisuvalltaa käyttää Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistossa 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu virkamies, jos toimistossa ei ole julkista oikeusavustajaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2026 vp

Helsingissä 19.3.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila